

CREATIVE COMMONS: licencja „otwarta treść”**Czym jest Creative Commons?**

Creative Commons (CC) to amerykańska organizacja pozarządowa, założona przez Lawrence`a Lessig`a w 2001 roku. Jej celem jest zwiększenie dostępności dzieł, zwłaszcza udostępnianych on-line. Internet daje nowe możliwości dystrybucji, dzielenia się i ponownego wykorzystywania twórczych treści. Wiele z tych treści jest chronionych przez prawo autorskie. Prawo chroni dzieło od momentu jego powstania, przyznając twórcy wyłączne prawo do udzielania zezwolenia na kopiowanie, tłumaczenie, publiczne przedstawienie i nagrywanie. Creative Commons daje autorom, artystom, muzykom i innym twórcom łatwy sposób na określenie w jaki sposób ich dzieła mają być dostępne i pod jakimi warunkami, użytkownikom zaś łatwo identyfikowalne warunki, na których dzieło może zostać wykorzystane.

Creative Commons wykorzystuje łatwe do zrozumienia licencje oraz logo, które pozwala użytkownikom rozpoznać dzieło udostępniane na licencji CC. Wersje elektroniczne licencji zawierają metadane, w postaci umożliwiającej odczyt komputerowy, opisujące licencję oraz umożliwiające internetowym wyszukiwarkom i innym narzędziom służącym do wyszukiwania, odszukanie utworów udostępnianych na licencji CC.

Creative Commons ma zastosowanie do wielu zróżnicowanych twórczych treści, włączając w to nagrania dźwiękowe, np. muzyka, dźwięki, przemówienia; obrazy, np. zdjęcia, ilustracje, projekty; video, np. filmy, animacje, materiały filmowe; teksty, np. książki, strony WWW, blogi, eseje; materiały edukacyjne, np. plany lekcji, podręczniki, pakiety materiałów do nauki, prezentacje.

Już kilka milionów stron WWW używa licencji Creative Commons. Niektóre są bardzo znane, np. Flickr internetowy serwis do gromadzenia i udostępniania zdjęć cyfrowych on-line, Internet Archive, zajmujący się archiwizowaniem stron WWW i zasobów multimedialnych, MIT Open Courseware, projekt udostępniania on-line materiałów edukacyjnych Massachusetts Institute of Technology.

Creative Commons to licencja "otwarta treść", utworzona w celu opisanie grupy licencji jasno zezwalających na kopiowanie i powtórne wykorzystanie. Inne licencje tego typu (częściowo zawierające inne warunki), to: Licencja Wolnej Dokumentacji GNU (Free Documentation License), używana przez Wikipedię oraz licencja Free Art [Jest to wolna licencja typu copyleft, przeznaczona dla prac artystycznych. Zezwala ona na komercyjną dystrybucję, ale każde większe dzieło zawierające pracę objętą tą licencją musi być wolne – przyp. tłum.].

Praktyka – w jaki sposób działają licencje Creative Commons

Creative Commons proponuje zestaw dobrowolnych, elastycznych licencji, które autor czy artysta może dobrać w zależności od tego jaki zakres ochrony i wolności korzystania z dzieła chciałby mieć. Licencje te czerpią z tradycyjnego rozumienia prawa autorskiego, wyrażającego się w zasadzie "wszystkie prawa zastrzeżone", jednakże pozwalają na szersze spektrum praw od "pewne prawa zastrzeżone" do „żadne prawa nie są zastrzeżone”, jeśli dzieło ma od razu trafić do domeny publicznej.

Każda z licencji zawiera zestaw pewnych podstawowych praw oraz kilka warunków dodatkowych, które mogą wybrać twórcy w zależności od tego, w jaki sposób chcą udostępniać swoje dzieło. Oto możliwości:

- **Uznanie autorstwa (Attribution):** wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać chroniony prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.
- **Użycie niekomercyjne (Non-commercial):** wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać chroniony prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne jedynie dla celów niekomercyjnych.
- **Bez utworów zależnych (No derivative works):** wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci – tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.
- **Na tych samych warunkach (Share Alike):** wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.

W rezultacie mamy 6 podstawowych typów licencji oraz kilka dodatkowych, stosowanych w specjalnych okolicznościach, np. sampling [użycie fragmentu wcześniej dokonanego nagrania muzycznego (zwanego samplem jako elementu tworzonego utworu przy użyciu specjalnego instrumentu zwanego samplerem (lub komputera). Definicja pochodzi z serwisu Wikipedia - przyp. tłum.]. Każda z licencji posiada trzy wersje:

- "Commons Deed", która w prosty sposób wyjaśnia co jest dozwolone na gruncie licencji oraz wykorzystuje łatwe do rozpoznawania symbole;
- „Legal Code” (tekst prawny) skierowany do prawników pełny tekst licencji;
- wersja w postaci umożliwiającej odczyt komputerowy, zawierająca metadane RDF/XML, opisujące licencję, oraz umożliwiające internetowym wyszukiwarkom odszukanie utworów udostępnianych na licencji CC.

Science Commons, projekt siostrzany do Creative Commons, ma na celu usunięcie niepotrzebnych barier prawnych i technologicznych, blokujących współpracę naukową i innowacyjność. Długoterminowa wizja projektu zakłada stworzenie, nie tylko przydatnych, wzorów umów, ale także powiązanie działalności wydawniczej, licencjonowania i zarządzania danymi w zintegrowanym i sprawnym procesie badawczym.

Zalecenia dla rozważających stosowanie licencji Creative Commons

Licencje Creative Commons powstały w Stanach Zjednoczonych i w związku z tym bazują na prawie amerykańskim. Oznacza to, że pewne rozwiązania nie mogą mieć zastosowania w innych krajach. Creative Commons International, kolejny siostrzany projekt CC, powstał w celu przygotowywania i adoptowania licencji mających swoje odzwierciedlenie w prawie krajowym. Na proces ten składają się wykonywane przez wolontariuszy tłumaczenia, zarówno dosłowne jak i prawnicze, dostosowujące licencje Creative Commons do systemu prawnego poszczególnych krajów. Krajowe licencje Creative Commons działają obecnie w 34 krajach od Argentyny po Wielką Brytanię, a kolejnych 20 jest w fazie powstawania.

Przed podjęciem decyzji o udostępnieniu dzieła na licencji Creative Commons, należy wziąć pod uwagę wiele różnych czynników. Aby dzieło mieściło się w ramach licencji Creative Commons, licencjodawca musi mieć do niego prawo, tzn. musi posiadać do niego prawa autorskie. Musi także rozumieć zasady działania licencji Creative Commons. Należy pamiętać, że licencji Creative Commons nie można uchylić. Tym samym twórca nie może zabronić nikomu, kto korzystał z jego dzieła na licencji Creative Commons, dalszego jego wykorzystywania na tej samej licencji. Oczywiście, twórca może zmienić zdanie i w każdej chwili przerwać rozpowszechnianie swojego dzieła, ale nie może wycofać kopii, które powstały na gruncie udzielonej przez niego licencji CC. Ponadto, w niektórych krajach, organizacje zbiorowego zarządzania, administrujące prawami do dzieł w imieniu twórców, nie zezwalają im na licencjonowanie swoich dzieł na licencji CC. Dzieje się tak z powodu sposobu w jaki twórca przekazał swoje prawa organizacji zbiorowego zarządzania.

Zalecenia dla bibliotek

Licencje Creative Commons mogą być przez biblioteki postrzegane z dwóch różnych punktów widzenia.

Po pierwsze, istnieje punkt widzenia twórcy. Co do zasady, biblioteki są użytkownikami, nie zaś twórcami chronionych treści. Jednakże codzienna działalność biblioteczna może generować pewne treści chronione prawem autorskim, które biblioteka może chcieć dzielić z innymi, np. prezentacje konferencyjne, zdjęcia budynków bibliotecznych umieszczanie na stronie WWW, blogi, itp. (ważne jest, aby pamiętać, że biblioteka musi mieć prawa autorskie do tych utworów, zatem może okazać się konieczne przejście pod tym kątem umów o pracę zawartych z pracownikami biblioteki).

Istnieje również punkt widzenia użytkownika. Biblioteki, tworząc własne dokumenty, mogą wykorzystać miliony innych dokumentów, udostępnianych na licencji CC. Na przykład, poprzez znalezienie i wykorzystanie interesującego, nowego logo przeznaczonego dla materiałów bibliotecznych, wykorzystanie na swojej stronie WWW fragmentów przewodnika po okolicy czy też włączając recenzje książek do biuletynu z nowościami.

W czerwcu 2006 roku, stwierdzono, że około 40 milionów stron WWW stosuje licencje CC. Marka (znak) Creative Commons stała się jedną z najbardziej znanych spośród wszystkich, reprezentujących licencje otwartej treści. Na temat Creative Commons stale ukazują się artykuły w najważniejszej prasie, CC jest także stale poddawana analizom naukowców i niezależnych obserwatorów. Jako specjaliści do spraw informacji, bibliotekarze powinni mieć wiedzę na temat tego co się dzieje, tak aby mogli doradzać czytelnikom w temacie dostępu i wykorzystywania treści cyfrowych. W różnych instytucjach, niektórzy bibliotekarze stają się ekspertami w zakresie aspektów prawnych związanych ze środowiskiem cyfrowym, mogąc tym samym informować kolegów o zmianach zachodzących w tej skomplikowanej dziedzinie.

Odnośniki

Creative Commons website

<http://creativecommons.org/>

Freedom fighter with a guilty conscience. Lawrence Lessig explains his mission to limit the cultural damage caused by copyright law

<http://technology.guardian.co.uk/weekly/story/0,,1792117,00.html>

Unbounded Freedom. A guide to Creative Commons thinking for cultural organisations
<http://www.counterpoint-online.org/cgi-bin/item.cgi?id=618>

Sytuacja w Polsce

Creative Commons Polska koordynowany jest ramienia Fundacji Otwarty Kod Kultury. Współpracuje z nią grupa prawników i studentów prawa z Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierunkiem prof. Elżbiety Traple. Uroczysta inauguracja projektu odbyła się w Krakowie w kwietniu 2005 roku.

Licencje Creative Commons mogą być wykorzystywane przy tworzeniu bibliotek cyfrowych do licencjonowania zawartych w nich treści. Jak na razie stosowanie licencji CC nie jest zbyt popularne. Wiele bibliotek cyfrowych udostępnia na tej zasadzie pojedyncze obiekty. Jednym z przykładów zastosowania licencji CC w polskiej bibliotece cyfrowej jest użycie licencji Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 2.5 Polska w rekordzie znajdującym się w Bibliotece Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego.ⁱ

Odnosińki

Polska strona CC

<http://creativecommons.pl/>

ⁱ <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=9024&from=publication&>